

УДК 929(477)

Коробка В.М.

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та археології

Коробка Ю.В.

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та археології

СПАДКОВИЙ ПОЧЕСНИЙ ГРОМАДЯНИН ПІЛІЧЕВ

Стан старого маріупольського кладовища в Центральному районі – яскраве свідчення розриву зв'язку часів, відсутності шанобливого ставлення до місця останнього спочинку мешканців нашого міста загалом. Правда, протягом декількох останніх років завдяки втіленню волонтерського проекту членами громадської організації «Архі-Місто» під керівництвом директора ГО Андрія Марусова, здійснюється його окультурення – очищення від чагарників та сміття десятків місць поховання відомих та невідомих маріупольців, маріупольчанок та тимчасових жителів міста. Особливий інтерес викликають поховання XIX – початку XX ст. Волонтери із великим задоволенням демонструють світлини, розчищених та піднятих із землі, якщо була така можливість, надгробків, колись встановлених на могилах для увічнення пам'яті про покійників. За написами, які зберіглися на деяких пам'ятниках, можна дізнатися про стать, прізвище, ім'я та по батькові, роки життя померлих.

На початку жовтня 2021 р. волонтери віднайшли місце поховання Дмитра Дмитровича Пілічева. Судячи з напису на надгробку, Дмитро Пілічев народився 31 січня 1848 р. – помер 16 грудня 1913 р. Краєзнавці встановили, що він був купцем та міським гласним. Утім, подальший шлях розширення горизонту пізнання наштовхується на своєрідний закритий шлагбаум, за яким поле історичних джерел, що не мають вільного доступу.

Накопичені нами у ході багаторічного вивчення діяльності маріупольського міського самоврядування документальні історичні матеріали дають змогу пролити, бодай мінімальне, світло на особу такого, без перебільшення непересічного маріупольця, як Дмитро Пілічев.

Основні відомості про Дмитра Дмитровича Пілічева віднайдено нами в Російському державному історичному архіві у низці документів, складених наприкінці XIX – на початку XX ст. в Маріупольській міській думі для Катеринославського губернського правління, а також імперського Міністерства внутрішніх справ. Із зафіксованої в них інформації випливає те, що Дмитро Пілічев, православний, народжений у купецькій сім'ї маріупольських греків, був гласним Маріупольської міської думи, тобто, сучасною мовою, депутатом, за одними відомостями з 1876 р. [1], за іншими – з 1880 р. до 31 серпня 1911 р. [2], тобто протягом 35 або 31 років. Так чи інакше можна говорити, що Дмитру Дмитровичу Пілічеву належить своєрідний місцевий рекорд членства у міській думі.

Дмитро Пілічев не закінчував жодного навчального закладу. Про таких гласних писали у списку, укладеному в міській управі «образование – домашнее» [3].

Перебування Пілічева у складі Маріупольської думи збіглося з втіленням у нашому місті двох міських реформ (1870 та 1892 років). За першою з них в історичній науці справедливо усталилась назва великої та ліберальної. Сформоване в той час міське самоврядування (дума та управа) отримало законодавчо обґрунтовану самостійність, права

розв'язання питань розвитку міського господарства без втручання імперської адміністрації (губернського правління) тощо.

У документі, складеному 1896 р., який містив список гласних Маріупольської міської думи, що почала функціонувати 1894 р. за Городовим положенням 1892 р., зазначалась належність 48-річного Пілічева до 2-ої купецької гільдії. На 1896 р. нерухоме майно в Маріуполі, що належало гласному-купцю, складало кам'яні будинок та лавка, а також дві дерев'яні крамниці, оцінене все разом у 3 тис. 40 руб. [4]. Те ж саме джерело повідомляло, що Пілічев обирався таємним голосуванням міської думи членом торгової депутації, портово-мостової комісії, повітового податного присутствія, повітової оціночної комісії й міського з квартирного податку присутствія. Виконання цих обов'язків здійснювалось на громадських засадах (без утримання).

Торгова депутація обиралась міською думою на 3 роки (в числі від 3 до 7 осіб) з купців, які заслуговували на особливу довіру громади. Торговим депутатам було відкрито вільний вхід у всі лавки, торговельні заклади та дома, де здійснювалась торгівля. На торгової депутації покладався обов'язок спонукати торговців до взяття належних торгових свідоцтв та здійснення генеральної перевірки торгівлі. Знайдені порушення правил торгівлі доповідались у міську думу, яка від себе робила подання казенній палаті про накладення стягнення [5].

У документі, складеному 1903 р., який містив список гласних Маріупольської міської думи, обраної на чотириріччя з 1902 р., зазначалися нові відомості про нерухоме майно Пілічева, яке мало тенденцію до приросту – один будинок, флігель, 6 номерів лавок, 4 номери амбарів, господарські служби, все разом оцінене в 5 тис. 500 руб. На початку ХХ ст. міська дума поклала за вибором на гласного-купця нові громадські обов'язки – попечителя Пушкінської школи, голови садової комісії. Як і попередній час, Пілічев залишався членом портово-мостової комісії, яка готувала відповідні проекти щодо брукування вулиць та поліпшення портової інфраструктури. Вибори на громадські посади відбувались таємним голосуванням [6].

Важливі факти, які характеризують Д. Пілічева, містяться у документі «Особовий склад міської думи та кандидатів до них міста Маріуполя Катеринославської губернії на чотириріччя з 1907 року», складеному 26 серпня 1910 р. З нього випливає, що Пілічев 1907 р. знову був обраний гласним. Повноваження новообраної думи розпочалися 31 березня 1907 р. Розмір вартості нерухомого майна Дмитра Пілічева, що давало йому право обирати та бути обраним на міських виборах, збільшився у порівнянні із попереднім та становив тепер 6 тис. 200 руб. [7].

У згаданих вже тут відомостях про особовий склад міської думи на чотириріччя з 1907 р., з-поміж іншого, була зазначена нова станова приналежність Пілічева – спадковий почесний громадянин, яку він здобув, ймовірно, на підставі особистого прохання до відповідного відомства. Така можливість була обумовлена законом для купців другої гільдії, чиє сімейство сплачує встановлені обов'язкові грошові чи натуральні внески безперервно протягом 20 років, жодного разу не було оголошено неплатоспроможним і ніхто з членів сім'ї не був збездечений судовим вироком [8].

У день смерті спадкового почесного громадянина Пілічева, 16 грудня 1913 р., Маріупольська міська дума у своєму засіданні вшанувала вставанням його пам'ять та ухвалила постанову покласти на труну покійного вінок від імені міського самоврядування [9].

На наступний день після смерті Дмитра Дмитровича на першій полосі «Маріупольської життя» в траурній рамці було розміщено оголошення «†Потомственный

почетний громадянин **Д.Д. Пиличев** скончався в ніч на 16-е сего декабля. Панихида на дому 17 декабля в 12 час. дня. О времени выноса тела будет объявлено особо» [10].

18 грудня 1913 р. «Мариупольская жизнь» опублікувала некролог від імені Мариупольської міської думи, в якому, з-поміж іншого, йшлося про непересічну роль Пілічева, як голови ліквідаційної комісії міського банку. Разом з тим, унекролозі зазначалося, що покійний страждав хворобою серця, що й послужило причиною смерті. Того ж дня за померлого Пілічева в Соборній Харлампіївській церкві була відслужена заупокійна літургія та відбулось поховання [11].

З оголошень у «Мариупольской жизни» про час, на який були призначені церковні відправи над тілом померлого перед похованням та під час похорону, а також – на 9-й, 40-й дні та річницю після смерті можна дізнатися, що найближчими до покійного були його донька та зять – Єлизавета Дмитрівна та Микола Михайлович Плещееви [12–14].

Так, тезово виглядає життя та кончина непересічного представника мариупольської комерційної верхівки кінця ХІХ – початку ХХ ст., що відбиває певні грані міської повсякденності.

Література

1. РДІА. Ф. 1287, оп. 38, спр. 3038, арк. 52 зв. – 53.
2. РДІА. Ф. 1288, оп. 5, спр. 51, арк. 100 зв. – 101.
3. РДІА. Ф. 1287, оп. 38, спр. 3038, арк. 52 зв. – 53.
4. Там само.
5. Торговые депутации // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. СПб.: Типография Акц. Общ. «Изд. Дело», Брокгауз–Ефрон, 1901. Т. XXXIII-а, с. 618–619.
6. РДІА. Ф. 1288, оп. 5, спр. 51, арк. 100 зв. – 101.
7. РДІА. Ф. 1288. оп. 5–1900, спр. 158, арк. 98 зв. – 99.
8. Об установлении нового сословия под названием Почётных Граждан. Манифест // ПСЗ. 1832. Том 7. №5284. С. 194.
9. Мариупольская жизнь. 1913. 18 декабля. №2166.
10. Мариупольская жизнь. 1913. 17 декабля. №2165.
11. Мариупольская жизнь. 1913. 18 декабля. №2166.
12. Мариупольская жизнь. 1913. 22 декабля. №2170.
13. Мариупольская жизнь. 1914. 23 января. №2192.
14. Мариупольская жизнь. 1914. 14 декабля. №2455.

УДК 930.1:394(477.6)"187/191"

Коробка Ю.В.

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та археології

ВІДОБРАЖЕННЯ У ПРЕСІ ВПЛИВУ ПРОМИСЛОВОГО ПЕРЕВОРОТУ НА ПОВСЯКДЕННІ ПРАКТИКИ ВИРОБНИЧО-ПРОМИСЛОВОГО ПЕРСОНАЛУ КОМПАНІЇ ДЖОНА ЮЗА

У джерельній базі відтворення впливу промислової революції та урбанізації на повсякденне життя городян 1860-х рр. – початку ХХ ст. у підросійській Україні важливе місце посідає преса. Газети містили відомості про результати бурхливої індустріалізації, яка незгладимою печаткою лягала на усі життєві реалії міст. Розмаїття газетного матеріалу, його широка географія надає можливість врахувати якомога більшу сукупність